Mijnheer de voorzitter, dames en heren leden van de Partijraad van onze Katholieke Volkspartij, Fraktie en Partij - wij hebben het elkaar in de afgelopen tijd zelfs schriftelijk nog weer bevestigd - hebben ieder een eigen taak en een eigen verantwoordelijkheid. Zuivere verhoudingen in ons staatkundig bestel eisen dat. Maar ook moeten fraktie en partij, willen zij beide hun arbeid voor ons land en volk en ook hun internationale taak het meest doeltreffend kunnen verrichten, een ruim en open overleg met elkaar voeren. Zij moeten elkaar - uiteraard dus met inachtneming van elkanders plaats en taak - niet alleen infomeren, maar zo mogelijk ook inspireren. Dat is nodig om, ieder met eigen middelen, zo krachtig mogelijk gestalte te geven aan christelijke politiek. Dit constructieve contact tussen fraktie en partij zal ook er toe kunnen bijdragen, dat het beleid beter kan worden meegedragen en onderkend door dat ruime deel van ons volk, dat vertrouwen in ons heeft willen stellen. Gij hebt, dames en heren leden van de Partijraad, ook in het verleden grote waarde aan de ontmoetingen tussen partij en fraktie toegekend, een waarde, die nog extra werd en wordt onderstreept door de zeer gewaardeerde aanwezigheid in ons midden van de vertegenwoordigers van pers, radio en televisie. In de na-oorlogse periode stonden dan, om de halfjaarlijkse gedachtenwisseling in te leiden, vóór U achtereenvolgens: prof. Romme en dr.de Kort. de Kort, mijn directe voorganger, gewaardeerd om het opbouwend en evenwichtig oordeel dat hij zo veelvuldig wist te doen gelden in het fraktiebeleid, de Kort, die de bereidheid en de moed had, Romme op te volgen, heeft zich waarlijk met volle toewijding voor onze zaak ingezet. Wij willen hem ook van hieruit nogmaals onze beste wensen laten horen voor een spoedig herstel van het auto- ongeval dat hem trof. En ik voeg daarbij onze welgemeende wensen voor het herstel van de collegae Zwanikken en Janssen die wij al zo geruime tijd hebben moeten missen.

Het Kabinet,

Romme's baan brekende stuwkracht in 15 lange jaren voor de katholieke, voor de vaderlandse politiek, behoef ik in deze kring niet in herinnering te roepen, maar ik zou toch, wanneer ik ook in Uw midden nogmaals de dank en het respekt van de fraktie jegens de Kort tot uiting breng, niet willen nalaten aan diens voorganger te zeggen; Romme, het moge dan zijn dat U - door Uw nimmer aflatende arbeid voor de publieke zaak U zélf hebt vergeten, weet dan dat wij U niet hebben vergeten en niet zullen vergeten. In In mijn inleiding zal ik een terugblik werpen op het achter ons liggende deel van de nieuwe parlementaire periode en zal ik trachten enkele uitzichten voor het beleid in de toekomst te schetsen. Gezien het feit, dat het Kabinet-Marijnen nog maar ongeveer een half jaar in funktie is - en dus nog volop in de voorbereidingsperiode voor grotere werkstukken - zal ik in dit betoog wellicht minder aandacht schenken aan politieke wapenfeiten en wat meer de schijnwerpers richten op enkele kernproblemen die ons ook op langere termijn zullen bezighouden. Laat mij dan bij het begin beginnen en het resultaat van de Kabinetsformatie in beschouwing nemen. Een Kabinet van dezelfde politieke samenstelling als het voorgaande: KVP, VVD, ARP. en CHU met de PvdA in de oppositie. Een Kabinet ook met een premier uit onze gelederen, een Kabinet, waarin onze geestverwanten zes zware en verantwoordelijke Ministers posten bezetten, terwijl inmiddels vier der onzen op belangrijke plaatsen staatssecretaris zijn geworden. In de Regeringsverklaring zei premier Marijnen op 31 juli 1963 over het Kabinet het volgende; "De uitslag van de verkiezingen heb ik als formateur - in het voetspoor van de heer Beel - aldus geïnterpreteerd, dat het Nederlandse volk zich daarmede in grote lijnen heeft uitgesproken zowel ten gunste van de door het Kabinet-de Quay uitgezette koers als van de politieke combinatie, waaruit het vorige Kabinet bestond." Tot zover de premier. Een grote meerderheid van onze Fraktie heeft zich op dit zelfde standpunt gesteld? een aantal leden van de fraktie was van mening, dat een andere politieke weg eveneens begaanbaar zou zijn geweest. De laatstbedoelde leden hebben echter, mede in het licht van het regeringsprogram, de uiteindelijk gevormde regeringscombinatie ook hun vertrouwen willen geven. De aard van dit Kabinet wordt mede bepaald door het parlementaire karakter er van. Terecht wees premier

Marijnen in de Regeringsverklaring er op, dat het Kabinet niet enkel na overleg maar dat het overleg met de fraktievoorzitters van KVP, VYh, ARP en CHU is gevormd, getuige het zgn. Akkoord van Wassenaar met de daarbij behorende "bouwstenen". De Ministers traden tot het Kabinet toe, niet zonder medeweten van de fraktievoorzitters de meerderheid der Ministers bestond uit gekozen - zij het niet alle als zodanig ervaren - volksvertegenwoordigers. Het parlementaire karakter van het Kabinet behoeft geenszins afbreuk te doen - sommigen vrezen dit toch - aan de eigen verantwoordelijkheden van Regering en volksvertegenwoordiging. Ten aanzien van een aantal belangrijke zaken is immers in vrij overleg, overeenstemming bereikt. Aan niemand is een formele of juridische binding opgelegd. Bovendien kan in de staatkunde nooit sprake zijn van een tevoren in alle onderdelen bepaald en dan verder mechanisch verlopend proces. De wijze van uitwerking van de overeengekomen hoofdpunten, de bepaling van de tijdstippen waarop, de behandeling van tal van niet te voren besproken en niet voorziene kwesties, dit alles laat én aan de regering én aan de volksvertegenwoordiging zeer reële mogelijkheden tot eigen kreatief respektievelijk controlerend en stimulerend beleid. Dat ten aanzien van - vooral ook in sociaal opzicht - belangrijke hoofdpunten wel in grote lijn overeenstemming kon worden bereikt, zij het niet steeds qua inhoud van beleid, maar soms alleen qua te volgen procedure (denk b.v. aan de bezetting van het tweede televisienet en aan de wijziging van de ondernemingsstruktuur) stemt tot voldoening, omdat het op zichzelf een stabiliserend element in de politieke ontwikkeling betekent. Het vormt echter bepaald geen garantie voor de politieke levenskracht van een Kabinet ! Die levenskracht hangt ook van de hechtheid der samenwerking binnen het Kabinet af, van de uitwerking van het aangekondigde program en van de vindingrijkheid en bestuurskracht om onvoorziene moeilijkheden het hoofd te bieden. Houden wij rekening met aanloop- en inspeelproblemen waarvoor een nieuw team staat, dan heeft het Kabinet-Marijnen het vertrouwen dat wij daaraan bij zijn optreden schonken tot nu toe in het algemeen bevestigd, zoals ik straks nader hoop te motiveren. Van de aard van het Kabinet mag ik tenslotte nog eer aspekt naar voren brengen. Sinds 1952 dragen de drie grote christen-demokratische partijen in ons land KYP, ARP en CHU regeringsverantwoordelijkheid. Naar mijn mening vormde dat, tot heil van ons land, een bindend en stabiliserend element in onze vaderlandse staatkunde. Het is niet het juiste tijdstip uit te weiden over wenselijkheid en

mogelijkheden nu en in de toekomst, in ons land en over de grenzen heen, van een nauwere onderlinge samenwerking der christen-demokratische partijen. Maar wel mag ik het, in het licht van de grote staatkundige en maatschappelijke vragen waarvoor wij staan een gelukkige omstandigheid noemen dat zij ook in 1963 hij de Kabinetsformatie hun meer dan tienjarige samenwerking in onze landspolitiek hebben weten voort te zetten.

Op de bespreking van samenstelling en aard van het Kabinet kan ik wellicht het best meteen aansluiten door summier nog iets te zeggen over de organisatie en werkwijze van onze Fraktie. De uitgangspunten voor de vernieuwde opzet zijn de volgende geweest het

verschaffen van een ruim klankbord en een ideeënbron voor het beleid van de fraktievoorzitter, die tevens ontlast zou moeten worden van bepaalde werkzaamheden, die voor het leiding geven niet essentieel zijn.

- het tot optimale ontplooiing brengen van alle in de fraktie beschikbare werkkracht en talent.
- het bereiken van een zo doeltreffend mogelijke gang van zaken bij de besluitvorming van de plenaire fraktie.

Wij hopen dat wij in die richting resultaten zullen bereiken mede met behulp van het ruim samengestelde fraktiebestuur en dmv de Intensivering van de werkzaamheden der fraktiecommissies. Over een jaar zullen wij ons aan de hand van de opgedane ervaringen opnieuw beraden. In een - gelukkig ! - grote en breed samengestelde fraktie als de onze zal de praktijk steeds een van onze leermeesters moeten blijven om een goed evenwicht te bereiken tussen de ruimste ontplooiingskans van elk fraktielid en slagvaardig beleid van de fraktie als geheel. In de fraktie zijn bovendien ditmaal relatief velen voor het eerst gekozen; onder hen bevindt zich een aantal - wat ik nog wel, zonder mijzelf geheel uit te sluiten, durf noemen - jongeren. De meer ervaren oudere leden van de fraktie geven - zoals ook in het werk der fraktieoommissies blijkt - die jongeren een ruime kans. Het was zelfs zo, dat collega Andriessen, die nu reeds 18 jaar bestuurslid van de fraktie is en die al 10 jaren het vice-voorzitterschap van de fraktie heeft willen bekleden zich oorspronkelijk niet meer voor die funktie beschikbaar wilde stellen. Ik heb echter een persoonlijk beroep op hem gedaan omdat ik in het algemeen de constructieve samenwerking van de jongeren met de meer ervarenen in onze fraktie van groot belang acht, maar in het bijzonder omdat ik in de leiding van onze fraktie behoefte aan zijn grote

politieke ervaring en zijn in brede kring gewaardeerde wijsheid gevoelde. Hij heeft zich daarop bereid verklaard nog één jaar als I een van onze beide vice-voorzitters op te treden. Ik wil hem, mijnheer de voorzitter, dames en heren, ook in Uw midden daarvoor nogmaals de oprechte dank van de fraktie en speciaal van mijzelf betuigen. Ik zou het nu bij deze gedachten over kabinet en fraktie willen laten en met U willen overgaan tot een bespreking van een aantal kernproblemen waarvoor regering en parlement zich zien gesteld. Ik wil daarbij aandacht schenken aan de ontwikkelingen die zich in de samenleving der volkeren voltrekken en daarbij de verhouding Oost-West, de Europese integratie, de NAVO en de ontwikkelings- gebieden aan de orde stellen. Ook over de verdediging van onze vrijheid en over enkele van onze defensieproblemen zal ik feiten en gedachten aan U voorleggen. De zorgen van Regering en fraktie aktuele spanningen in onze economie en het beleid tot het bereiken van economisch evenwicht en economische groei zullen wij bezien. Maar daarnaast moeten wij ons ook rekenschap geven van verworvenheden en plannen op het gebied der sociale zekerheid, der inkomens- en vermogensverdeling en der sociaal-economische demokratie in het algemeen. Daarbij sluiten dan enige beschouwingen over middenstand en landbouw; aan. Mijnindustrie en - hoogste prioriteit - woningbouw;, sluiten mijn betoog af, waarbij ik graag zal trachten aan te tonen dat het ditmaal onvermijdelijk is, enige andere zeer wezenlijke terreinen van beleid vrijwel onbesproken te laten. En bijna dagelijks wordt ons dan duidelijker, dat de toekomst van ons land en volk steeds meer afhankelijk wordt van de wijze waarop wij ons in het internationale bestel weten in te passen. Techniek, economie, kuituur, politiek, zij dringen, elkaar ondersteunend, naar steeds grotere dimensies in ons denken en handelen. De onderlinge afhankelijkheid in de wereld (en het inzicht in elkaars problemen) nemen toe, de kans om elkaar te helpen en te steunen groeit, maar ook de mogelijkheden om elkaar catastrofale menselijke en materiële schade toe te brengen worden groter. In dit stormachtige en uitdagende groeiproces naar een kleiner wordende wereld - is dat geen modern beeld? - bevindt zich ons land voor grote opgaven in zijn zorg om bij te dragen tot het vestigen van zodanige hechte internationale verhoudingen dat ook ons groeiende en ondernemende volk zich volledig zal kunnen blijven ontplooien, voor onszelf en voor

anderen. In dit opzicht zijn vooral van belang de Oost West verhouding, de Europese economische en politieke integratie, het Atlantisch bondgenootschap en de vraagstukken van de ontwikkelingsgebieden. Het zou mij veel te ver voeren op al deze vragen nu diep in te gaan. Een enkele opmerking over elk van deze onderwerpen. Wij juichen het toe, dat de Regering zich positief heeft opgesteld mbt het zgn. Akkoord van Moskou - tot stopzetting van bovengrondse kernproeven. Velen gissen nog naar de achtergronden van de toenemende pogingen der Sovjet-Unie om met het westen tot een meer positief contact te komen. In hoeverre speelt de gespannen verhouding met Peking een rol, in hoeverre de economische problemen der Sovjet-Unie, in hoeverre de behoefte aan dit soort proeven? In hoeverre is dit alles tijdelijk en bedoeld ons later in moeilijkheden te brengen ? Ik zou een andere vraag willen stellen; in hoeverre kan het in wezen keiharde totalitaire regime in de Sovjet- Unie blijvend voorbijgaan aan een ontplooiing van de méns aohter het ijzeren gordijn? In hoeverre ontwaakt als het ware het echt-menselijke - onverwoestbare kern van goddelijke schepping - steeds verder mede door de ontwikkeling van economie, wetenschap, kuituur? De uiteindelijke doelstelling van het Sovjet-regime blijft onveranderd op wereld- overheersing gericht. Maar het akkoord van Moskou kan misschien een aanwijzing zijn dat men een atoomoorlog daartoe geen doeltreffend middel meer acht en dat men de westelijke bereidheid tot ondertekening aanvaardt als een serieuze poging om de mensheid voor grote gevaren te behoeden. Dringt zich dan niet meer en meer de volgende beleidslijn, ook voor ons land, op; Enerzijds; handhaving van militair evenwicht tussen West en Oost, zo dat het communistische regime niet tot agressie zal kunnen worden verleid; voortzetting van pogingen cm tot doeltreffend gecontroleerde ontwapening te komen. Anderzijds; intensivering van daarvoor in aanmerking komende contacten op economisch, wetenschappelijk en kultureel gebied, waardoor ook door ons er toe wordt bijgedragen, dat binnen de Sovjet-Unie de mens méér mens kan zijn. Laten wij waakzaam blijven en de ontwikkeling niet romantiseren, maar laten wij ook het geduld op een uiteindelijk samenleven in vrede tussen de volkeren niet opgeven. Laten wij niet alleen de donkere dreigingen maar ook de unieke kansen van deze tijden zien. En grijpen. Ik ben er overigens van overtuigd, dat voor die toekomstige vreedzame samenleving, niet alleen met de landen die zich nu achter een ijzeren, hier en daar aluminium en plastic gordijn bevinden, evenzeer

Europese

van betekenis zal zijn de vraag hoe wij in het vrije Westen onze maatschappijstruktuur ophouwen, en hoe menswaardig en sociaal evenwichtig die zal zijn. Voor een werkelijk onderling vertrouwen zal die faktor uiteindelijk onmisbaar zijn. Nog een faktor zal voor de wereldvrede en aldus ook voor de ontplooiing van ons volk van wezenlijke betekenis zijn, nl in welke mate de landen van de vrije wereld hun oude tegenstellingen kunnen overwinnen en met elkaar een gemeenschap ten dienste van zichzelf èn van anderen kunnen vormen. De Europese integratie is eer. wezenlijke kern in dat proces. Ook hier geen rozengeur en manenschijn. Voor velen zijn de laatste tijd met het oog op Europa eerder waarneembaar en tastbaars in sommige sektorens stijgende prijzen, en in anderes gevaarlijke concurrentie. Toch ziet ons volk als geheel gelukkig, dat in onze tijden economische en sociale vooruitgang en vrede, zoals die door de verdragen van Parijs en Rome zijn beoogd, het beste gewaarborgd worden in grotere gemeenschappen. Een krachtig Europa zal ook in de wereld zegenrijk kunnen werken. Onze Regering waarin onze mr. Luns zich inmiddels wel een groot Europees gezag wist te verwerven (hetgeen met zijn magnifieke voorzitterschap der slopende landbouw-marathon-conferenties opnieuw bleek), onze Regering en ook wij, zijn t.a.v. de verdere opbouw van zulk een krachtig Europa niet geheel zonder zorg. Ik wijs in het bijzonder op drie punten. De Europese Gemeenschap waaraan wij bouwen, zal voldoende supranationale elementen moeten bevatten om te voorkomen, dat bepaalde nationale belangen domineren en om te bereiken dat het belang van de gemeenschap als geheel zo goed mogelijk wordt behartigd. 2e. Een doeltreffende demokratische invloed op het beleid in Europee?:- verband moet zijn gewaarborgd. Momenteel zijn er daarentegen ontwikkelingen gaande, waarbij op belangrijke terreinen en m.b.t., belangrijke fondsen die demokratische contróle nationaal verdwijnt en Europees niet verschijnt. 3e. De gemeenschap zal in mondiaal verband geen desintegrerende faktor mogen zijn, maar juist een bindend element. Zij zal openheid moeten tonen en zij zal bij het uitoefenen van invloed en het dragen van grotere medeverantwoordelijkheid in de wereldpolitiek niet heerszuchtig maar coöperatief moeten zijn. Ik acht het van belang, deze stellingen op dit ogenblik in Uw midden naar voren te brengen; eerder zou ik - na hetgeen door onze geestverwanten Luns en de Block en door enkele fraktiegenoten in het parlement werd gesteld - moeten zeggen: in herinnering te brengen.

Immers, Europa gonst weer van ideeën en initiatieven om opnieuw te pogen tot een Europese politieke unie te komen. Op zichzelf zou dit positief "beoordeeld kunnen worden. Een Europese gemeenschap mag immers geen economische constructie blijven, maar moet ook politiek (en maatschappelijk) gefundeerd zijn. Buitenlandse politiek, defensie ea kuituur zijn in dat opzicht van grote betekenis. De vraag is echter of het in dit stadium zinvol zou zijn, d.w.z. aan de Europese gemeenschap ten goede zou komen, wanneer men zou beginnen met te confereren over een organisatorisch-institutionele constructie voor een politieke unie. Dan zou men toch eigenlijk de orde van zaken omkeren. Ook bij de voorbereidingen van EGKS, Euratom, EEG is eerst over algemene beginselen en doeleinden gesproken. Wanneer nu dus een nieuw initiatief tot een beraad van de zes EEG-landen over politieke eenwording zou uit-kristalliseren, schijnt het mij toe, dat ons land dit zeker niet uit de weg zou moeten gaan. Daar wel zouden wij m.i. moeten vragen dat in het beraad, dat wellicht zou kunnen plaatsvinden in het kadèr van de reeds enige jaron geleden overeengekomen consultatie-procedure, wordt vooropgesteld het overleg over de fundamentele kwesties van het karakter van de gemeenschap en de plaats en de funktie van de gemeenschap in Atlantisch en mondiaal verband. Deze meer logische en doeltreffende procedure zou dan tevens, naar wij hopen, zo kunnen worden geleid dat inmiddels het verenigd koninkrijk zich, na zijn verkiezingen, kan uitspreken over de verhouding tot de Europese Gemeenschap zoals het V.K. die dan ziet. Over die uitspraak kan dan een nader beraad van de zes volgen. Even onmisbaar als de Europese integratie is voor ons land de NAVO, die het plechtanker van de verdediging der vrije westelijke wereld blijft. Bij de behandeling van enkele defensieproblemen kom ik daarop straks nog even terug. In het verband der Internationale vragen zou ik over de KAVO nog het volgende naar voren willen brengen. Wanneer een aantal landen tezamen de schouders onder de gemeenschappelijke verdediging zet en leder daarvoor belangrijke offers brengt; van menselijke en financieel-economische aard, mag werden verwacht, dat ook alles in het werk wordt gesteld om niet alleen militair-technisch maar ook politiek tot een zo groot mogelijke beleidsovereenstemming te komen. Daaraan valt nog wel wat te doen. Het schijnt ons toe, dat men het voorstel om tot een multilaterale kernmacht in NAVO-verband te komen mede moet bezien in het licht van een verdergaande politieke beleidsovereenstemraing. Wij stemmen dan ook in met de voorzichtige houding die onze regering daaromtrent heeft aangenomen; de regering bleek immers bereid, zonder

gebieden.
rijke bijdrage aan de verdere ontplooiing van de economie van de ontwikkelingslanden kunnen worden gegeven. De economische vooruit gang van deze landen kan wezenlijk worden bevorderd door een open
zich ook maar enigermate te binden, deel te nemen aan de arbeid der studiecommissies in Parijs en Washington. En wij ondersteunen het standpunt van de regering, dat een MLF zowel politiek als militair verantwoord on financieel aanvaardbaar zou moeten zijn. Met name in de internationale politiek hangen veel beleidsterreinen nauw met elkaar samen. Geen vrede, geen welvaart en welzijn zonder gemeenschapsvorming, zonder verdediging der vrijheid. Maar de solidariteit die ten grondslag ligt aan onze gemeenschapsvorming en aan de verdediging der vrijheid kan niet voor het onderscheid van rassen en voor geografische grenzen in deze wereld halt houden. Zij moet zich uitstrekken tot die volkeren die onze hulp nu nog niet kunnen ontberen. Laten wij, juist als politici, die zich door het christendom willen laten inspireren, ons aangorden tot de boeiende arbeid, ook over de grenzen van ons land heen. Want het christendom, is dat niet juist in zijn wezen supranationaal, oproepend tot de diepste eerbied voor de waardigheid van de mens van welk ras of volk ook, in zijn wezen zo zeer gericht ook op dienstbaarheid aan onze medemens? Als ooit het christendom ons ook in de staatkunde kan en moet inspireren, dan is het, dames en heren, toch wel in onze bewogen tijden ! En zo zoekt ook de KVP naar middelen cm aan het beleid ten opzichte van de landen in ontwiklj:eling een meer concrete inhoud te geven. Naast het opvoeren van allerlei vormen van hulp en bijstand - multilateraal en bilateraal - is vooral ook van belang de basis van de hulpverlening te verbreden. Op deze wijze kan een meer evenwichtige hulpverlening in de praktijk, ter bevordering van een snelle ontplooiing van het desbetreffende land, worden verwezenlijkt. Het gaat om hulpverlening in een evenwichtige verhouding en - zo mogelijk-in nauwe samenwerking door de overheid, het bedrijfsleven en de particuliere organisaties. Wat de laatstgenoemde hulp betreft zijn door ons verschillende aktiviteiten aan de dag gelegd en wordt ook concreet nagegaan, op welke wijze het gehele particuliere initiatief, waaronder missie en zending zulk een belangrijke plaats Innemen, de hun toekomende taak kunnen vervullen. Ik denk hierbij aan de volksgezondheid, landbouw- ontwikkeling, maatschappelijke steun en onderwijs. Met betrekkelijk beperkte bedragen kunnen op die terreinen fundamentele resultaten voor de opbouw van een maatschappij, die tot zelfdoen in staat is, worden bereikt. Maar ook op handelspolitiek terrein zal een belangrijke bijdrage aan de verdere ontplooiing van de economie van de ontwikkelingslanden kunnen worden gegeven. De economische

handelspclitiek beleid ten opzichte van derde landen. De resultaten van de onlangs gehouden marathon-conferentie te Brussel hebben niet al onze zorgen op dit punt kunnen wegnemen. De K.V.P. heeft, zoals zojuist nog in de Tweede Kamer is gebleken, zich zeer positief opgesteld ten aanzien van het nieuwe associatie-verdrag met de Afrikaanse landen. Wij hebben ons daarbij op het standpunt gesteld, dat hier niet een blijvend preferentiële behandeling van bepaalde landen mag worden beoogd, met uitsluiting van andere landen, maar dat onder dezelfde voorwaarden in de toekomst soortgelijke associaties mogelijk moeten zijn met de overige Afrikaanse landen, alsook met landen in andere delen van de wereld. Met name moet hier worden gedacht aan Zuid-Amerika. Met inachtneming van de aldaar heersende omstandigheden is het van groot belang, dat aan dit continent door Europa meer aandacht wordt besteed. Het is bekend, dat de fraktie hier aktief is, niet alleen hier te lande, maar ook in het Europese Parlement. Wij zijn verheugd, dat Buitenlandse Zaken nu een staatssecretaris heeft, die speciaal belast is met het ontwikkelingswerk. Zijn aandacht zal ook betrekking moeten hebben op nationale en internationale coördinatie. Deze is dringend geboden. Veel heb ik, mijnheer de voorzitter, in mijn beschouwing over de voor ons land zo wezenlijke internationale vragen onbesproken gelaten. Sommige spreken voor zichzelf; zo zijn wij gelukkig dat de banden in het Koninkrijk, met de Antillen en Suriname, en de hoge waarde, die ook wij er aan toekennen, onderstreept zijn door de voorname plaats die de koninkrijksaangelegenheden in het kabinet, bij de vice-premier, mr. Biesheuvel, bleven behouden. Niemand behoeft er aan te twijfelen, dat wij ons blijven verheugen over de samenwerking, intern en extern, met onze Beneluxpartners. Moge dit deelgenootschap van kleinere landen verder worden versterkt ! Vreugde heerst bij ons over de wijze - voorzichtig en constructief zoals beide partijen dat wensen - waarop zich met Indonesië de verhoudingen herstellen. Bij de bespreking van de internationale vraagstukken heb ik al gewezen op de voortdurende betekenis, in het belang van de vrede, van een doeltreffende defensie. De groeiende beduchtheid bij Oost en West voor een inzet van nucleaire wapens - opnieuw zo duidelijk blijkend uit én de jongste Amerikaanse én Russische voorstellen in Genève - zou wel eens tot een versterkte betekenis van de conventionele bewapening kunnen leiden in het na te streven militaire evenwicht. Gelukkig is er in ons land politiek nu geen noodzaak om te waarschuwen tegen een verwaarlozing van de militaire kracht van het NAVO bondgenootschap. De gróndslagen van het Nederlandse defensiebeleid worden niet alleen door ons en de andere regeringspartijen, maar ook door de oppositie gesteund, te weten het nakomen van onze NAVO- verplichtingen, militaire steun aan de V.N., wanneer daarom gevraagd wordt en het nakomen van onze verplichtingen voortvloeiend uit het Statuut van het Koninkrijk. Terzake van de praktische uitwerking van die grondslagen behoudt de K.V.P.-fraktie zich haar oordeel voor tot de door ons gevraagde en door Minister de Jong tijdens de behandeling der defensiebegroting toegezegde nota inzake meerjarig defensie-- beleid zal zijn verschenen. De indiening van die nota kan in juni - dus tijdig voor de indiening der defensiebegroting 1965 - tegemoet worden gezien. Op grond van wat ons nu bekend is aan gevoerd beleid I en uitgesproken voornemens, hebben wij in de Minister en de drie staatssecretarissen vertrouwen kunnen stellen. In dit verband een enkel woord over de organisatorische, de financiële en de sociale kant van het beleid. Minister de Jong koos - en hij gaf daarvoor zijn redenen - voor een duidelijke voortzetting van de zogenaamde verticale struktuur met toevoeging van enkele horizontale bindingen. Vijf willen de Minister graag, in eerste aanleg, overlaten - mits binnen redelijke financiële grenzen - hoe hij zijn Ministerie wil organiseren. Aan ons, als leden van het Parlement, is het daarna echter wel te beoordelen hoe ' s-Ministers ministerie funktioneert. Wat de financiële kant betreft heeft de Minister een beleid aangekondigd van het opvoeren van de gevechtswaarde en het saneren van minder essentiële taken. De Minister wil kennelijk pogen de omvangrijke geldmiddelen die voor defensie worden uitgetrekken optimaal te benutten. Voordat het tegendeel is gebleken, Irjkt ons geen reden aanwezig om over een zorgelijke of zelfs dejlorabele financiële situatie bij defensie te spreken. In sociaal opzicht heeft de Minister reeds praktisch blijk gegeven een open oog te hebben voor de grote sociale belangen binnen de defensie en van de defensie in nationaal verband gezien. Zeker, uit onze fraktie zijn wensen naar voren gebracht die nog niet konden worden vervuld - ik denk bv, aan de herziening van de kostwinnersvergoeding aan de mogelijkheden van vrijstelling van dienstplicht van de derde zoon en aan een adviesbureau voor dienstplichtigen, die door ziekte of invaliditeit werden getroffen. Maar op ons heeft een aantal maatregelen van de Minister toch al wel een heel positieve indruk gemaakt. Ik noem de afwikkeling van de zaak vd Putten de voortvarende wijze waarop militairen ter beschikking zijn gesteld voor het binnenhalen van de oogst, de regeling van de vrijstelling van dienstplicht voor bouwvakarbeiders en de verhoging van het soldij der dienstplicht

Dit alles overwegende hebben wij het zeer "betreurd, dat, voor het eerst sinds do oorlog, de fractie van de PvdA heeft gestemd tegen de salarispost van de Minister. Uitgerekend een Minister, die al in de aanvang niet er voor terugdeinst de daad bij het woord te voegen op tal van terreinen, uitgerekend zo'n Minister moet het ontgelden. Gelukkig is hij uit het hout gesneden, dat tegen een stootje kan ! Wij hopen dat het verder door minister en staatssecretarissen uit te werken beleid tot een voortgezette versterking en tot een verbreding van het vertrouwen zal leiden. Stelt de noodzaak, ons land in te passen in een zich snel ontwikkelend internationaal bestel en daarbij ook ter verdediging van de vrijheid grote offers te brengen, regering en volksver- tegenwoordiging voor zware problemen, dit is niet in mindere mate het geval - het hangt er ten dele mee samen - binnen ons land waar de ontplooiing - geestelijk en sociaal-economisch - van onze burgers, nu en in de toekomst, voortdurend om belangrijke beleidsbeslissingen vraagt. Een inleidende rede als de mijne, mijnheer de voorzitter, biedt helaas niet of gelukkig niet ?) de gelegenheid op alle onderdelen van het beleid in te gaan. Niet omdat sociaal- economische vragen belangrijken zouden zijn dan geestelijk-kulturele en bestuurlijke, maar slechts vanwege de bijzondere aktualiteit er van, leg ik daarop vandaag het accent en ook dit slechts op beknopte wijze. Een economisch evenwichtige groei is bovendien niet alleen van belang voer de welvaartsontwikkeling van ons volk, maar ook om ruimere kansen voor geestelijk-kulturele verheffing te kunnen scheppen en cm meer tot het verrichten van internationale taken te kunnen bijdragen, particulier, maatschappelijk en van overheidswege. De Miljoenennota en de desbetreffende Memories van Toelichting

—- bij begrotingen gingen nog uit van een tamelijk evenwichtige ontwikkeling, van lonen, prijzen en betalingsbalans in 1964; in de Troonrede klonk al zorg door van Regeringszijde en bij de algemene politieke beschouwingen in de Tweede Kamer kwam op 2 oktober het kabinet, dat een veel sterkere loon- en prijsontwikkeling zag aankomen dan werd verwacht en dat bezorgd was mede over de gezagscrisis, die in het sociaal-economische leven openbaar werd, met de aankondiging van een program tot economische ontspanning. De Regering wenste door tijdig handelen een overbesteding en een bestedingsbeperking van het kaliber 1956/57 met alle negatieve gevolgen - vooral op sociaal gebied — te voorkomen. Het program beoogt ten dele de vraag naar arbeid en ten dele het aanbod van arbeid te beïnvloeden en het heeft

tevens "betrekking op de loon- en prijssituatie waaromtrent toen het overleg in het bedrijfsleven overigens nog gaande was. U kent de grondtrekken van het program. Enerzijds temporisering van overheidsinvesteringen, kredietbeperking voor het bedrijfsleven, een huurverhoging, stijging van enige indirecte belastingen (op benzine en sigaretten, zoals later bleek). Anderzijds? overwerk- stimulering, verdere stimulering van arbeid door de gehuwde vrouw en eventueel van daarop prijs stellende oudere arbeidskrachten. Wat de lonen betreft heeft de Regering zich aangesloten bij het akkoord van het georganiseerde bedrijfsleven en over de prijzen kon zij in dat verband ook overeenstemming bereiken. Ik heb in het begin van mijn betoog even gewezen op de aanloop- en inspeelperiode die elk nieuw team nodig heeft. Bij het optreden van een aantal Ministers naar buiten, b.v, in Brussel en in het overleg met de Stichting, bleek nog niet altijd van een geheel eensgezinde benadering der problemen. Meningsverschillen tussen bewindslieden zijn, mede gezien de eigen taak waarvoor ook ieder van hen staat, normaal en zij komen binnen elk Kabinet ruimschoots voor. Tot een verdere versterking van het gezag van het Kabinet zal echter ongetwijfeld mede kunnen worden bijgedragen doordat zo veel mogelijk naar buiten pas wordt opgetreden wanneer eerst intern een gemeenschappelijke beleidslijn is bepaald. Ik kom nu terug op de afspraken die met het bedrijfsleven over lonen en prijzen zijn gemaakt. Ieder erkende de risico's, maar men zag nauwelijks een beter realiseerbaar alternatief om weer tot een ordelijke ontwikkeling in ons sociaal-economisch bestel te komen. De oppositie bij monde van de heer "Vondeling, reageerde op het aangekondigde Regeringsprogram negatief. Hij vroeg om maatregelen voor winstdeling — alsof daaraan nog niets gebeurd was van regeringswege ! - belasting op vermogenswinsten, aanpak van tantièmes- en commissarissenbeloningen, maatregelen tegen speculatieve prijsvorming m.b.t. huizen en grond. In wezen stelde hij een belangrijk aspekt van de inkomens- en vermogensverdeling aan de orde. Ik wil op deze ook voor ons bijzonder belangrijke problematiek straks nog ingaan, maar ik wil nu alleen vaststellen, dat zijn betoog in de samenhang, waarin het werd gehouden nl de noodzaak van economische ontspanning, nauwelijks op zijn plaats was. Ook dr. Vondeling zal toch wel hebben beseft dat - zolang tal van werkgevers aanzienlijk hogere lonen wilden betalen dan voor een evenwichtige economische ontwiklceling bevorderlijk is, men toch niet van de werknemer

mersvertegenwoordigers mocht verwachten, dat zij zich door een. vermogenswinsthelasting en dergelijke zouden laten bewegen tot een afwijzing of een reduktie van enige betekenis van wat hun geboden werd. De motie, die tenslotte door de PvdA-fraktie werd ingediend op 3 oktober 1963 - waarin de Regeringsvoornemens onnodig en ongeschikt werden geoordeeld - kon dan ook alleen dienen als camouflage voor het feit, dat de PvdA zelf geen reëel alternatief had aan te bieden voor het bereiken van de gewenste economische ontspanning. De Regeringspartijen hebben zich-uiteraard voorzover dat toen kon in algemene zin achter de Regering gesteld. Bij de behandeling van de begroting van het Ministerie van Economische Zaken op 21 november 1963, kwam het opnieuw tot een tegenstelling met de PvdA over het te voeren beleid. De PvdA-fraktie kwam met een motie oa om het voor 1964 voorgenomen prijsbeleid opnieuw in overweging te nemen. En dat, terwijl de Regering juist met de Stichting van de Arbeid tot een akkoord over de lonen was gekomen, waarbij de afspraken over het prijsbeleid een wezenlijk element waren! Aan zo'n onnodige en onwenselijke doorkruising van de overeenstemming met werkgevers en werknemers uit het bedrijfsleven hadden wij geen behoefte. Temeer niet, omdat wij geen onduidelijkheid hadden laten bestaan over onze wens, dat de loonsverhogingen zoveel mogelijk reëel zouden moeten zijn en omdat de Minister zijnerzijds duidelijk te kennen had gegeven een krachtig prijsbeleid te zullen voeren. De inmiddels getroffen maatregelen en het Intensieve overleg omtrent vermijding van onnodige prijsstijgingen vormen een aanwijzing, dat het de Regering ernst is. Wij juichen dat toe on wij ondersteunen van harte het beroep, dat de Regering niet heeft nagelaten op werkgevers en werknemers in het bedrijfsleven te doen om zich te houden aan het akkoord van de Stichting van de Arbeid. Nu dreigt dat ook de grenzen daarvan nog worden overschreden, was het inderdaad de plicht van de Regering zich niet tot moedeloosheid te laten verleiden maar zich opnieuw met het georganiseerde bedrijfsleven in contact te treden. Hoe zal dit alles aflopen? Voor een niet onbelangrijk deel lijkt maar over de diagnose van de overspanning heerst geen eenstemmigheid - de sociaal-economische spanning te zijn verwekt door onze verhouding met het buitenland; binnen de EEG en tussen de EEG, en de VS. De EEG-landen worden zich dat bewuster, zoals uit de jongste berichten over inflatiebestrijding is gebleken. Hun inflatiebestrijding is ook voor ons een noodzaak. Van een echte coördinatie der aktuele conjunctuurpolitiek door de E.E.G.-organen is ons

echter helaas niet gebleken ! Onze eigen sociaal-economische ontwikkeling zal waarschijnlijk leiden tot een betalingsbalanstekort en tot een verdere verkrapping van de kapitaalmarkt. Hoe zal het met de export, de investeringen, de werkgelegenheid gaan? Zij zullen vermoedelijk in totaal negatief worden beïnvloed. 1964 - om het daarbij even te laten - zal wel een jaar van spanningen voor zonder tè grote schokken een zo goed mogelijk evenwicht te bereiken zal van de Regering op het gehele sociaal-economische, budgettaire, fiscale, monetaire terrein grote stuurmanskunst worden vereist. Wij delen de zorg van de Regering, en hopen, dat wij die door onze politieke steun kunnen helpen verlichten. Wij hechten, niet het minst om sociale redenen, aan het bereiken van economisch evenwicht. Kaar wij vertrouwen, dat de Regering tevens alle aandacht zal blijven schenken aan de stimulering der produktieve krachten en aan het scheppen van verdere voorwaarden voor sociaal-economische groei. Het is duidelijk, dat langzamerhand een belangrijk element in onze export-positie zo niet geheel dan toch voor een groot deel verdwenen is, nl ons relatief lage kostenpeil. Meer kreativiteit en originaliteit zullen nu nog vereist worden en het accent zal meer en meer op kwaliteitseisen komen te liggen. Ook de overheid zal zic moeten blijven bezinnen in welke opzichten zij in het beleid daar mede rekening zal houden. Zo zullen - uiteraard ingepast in een evenwichtig financieel beleid - o.a. het wetenschappelijk onderzoek, het onderwijs, technologische ontwikkelingsprojekten, organisatorische verbeteringen, doeltreffende arbeidsmobiliteit en verder verdiepte sociale samenwerking in ons sociaal-economisch bestel meer nog dan voorheen moeten bijdragen tot een versterkte export - positie en tot een gunstig groeiklimaat voor onze economie. Ook zal bij onze deelname aan de besprekingen over een zekere fiscale harmonisatie in de EEG de nodige aandacht moeten worden gegeven aan het groei-aspekt van onze economie. Mijnheer de voorzitter, ik sprak over economisch evenwicht en over economische groei. Het leek me logisch dit aan een behandeling van vragen van sociale zekerheid, inkomens- en vermogensverdeling, van sociaal-economische demokratie in het algemeen te doen voorafgaan. Ik wil dan nu eerst stilstaan bij het voor brede geledingen var ons volk zo gewichtige onderwerp van de sociale zekerheid. Het beleid van de Regering en in het bijzonder dat wat van het Departement van Sociale Zaken en volksgezondheid uit wordt gevoerd en bevorderd, heeft de instemming en de steun van de fraktie gehad. De na het optreden van het Kabinet-Marijnen tot stand gebracht

wijzigingen en verhogingen van de sociale verzekeringen en de volksverzekeringen bevatten een hele scala van maatregelen. De inwerkingtreding van de interimregeling invaliditeitsrentetrekkers per 1 januari 1963 had reeds tot gevolg, dat 80.000 invaliden ingevolge deze regeling een uitkering ontvangen, hit aantal is per 1 januari 1964 nog met 15.000 uitgebreid, doordat op die datum ook personen met een invaliditeitsgraad van 55% onder de regeling zijn gebracht. Op diezelfde datum is de inkomensgrens van de Algemene Kinderbijslagwet opgeheven, zodat nu ook de daarvoor in aanmerking gekomen personen met een inkomen boven de f 14.000.- kinderbijslag ontvangen. Ik wijs er op, dat hiermede één van de punten van ons werkprogramma in een vroeg stadium werd gerealiseerd. Per 1 januari 1964 is er in verband met het akkoord in de Stichting van de Arbeid over de lonen nog zo het een en ander gebeurd. De sociale uitkeringen zijn met 12% verhoogd. Dit betreft uitkeringen ingevolge de, Kinderbijslag loontrekkenden en interimregeling. Bij de behandeling van dit onderwerp in de Tweede Kamer heeft de fraktie niet meegedaan met de poging van de P.v.d.A. om nog 100.- per jaar toe te voegen aan de A.O.W.-uitkeringen. Niet omdat zij de bejaarden dit extraatje niet van harte zou gunnen, maar omdat de fraktie de argumenten, die Minister Veldkamp tegen dit voorstel aanvoerde, juist achtte. De Minister had geheel overgenomen het eenstemmige advies van de Stichting van de Arbeid en voorgesteld - vooruitlopend op de loonontwikkeling - de sociale uitkeringen met 12% te verhogen. In deze 12% was begrepen 2% achterstand. Een verhoging van meer dan 12% zou een afwijking van het loonakkoord hebben betekend en zijn ingegaan tegen het advies van de Stichting van de Arbeid. Nu is het natuurlijk zo, dat een advies niet bindend is. De Regeling en ook de Kamer kunnen hiervan afwijken. Dit advies had voor de Regering en ook voor de fraktie een bijzonder grote waarde, omdat het mede gezien moest worden in het verband van het loonakkoord, In feite hield het ook reeds in een gunstige afwijking van het systeem van de wet, dat alleen het achteraf verhogen van de uitkeringen kent, nl wanneer uit de loonindex blijkt, dat het loon met 3% of meer is gestegen. Bovendien is bij de Sociaal-Economische Raad in behandeling de advies-aanvrage van de Regering over de verhoging van de AOW uitkeringen tot een sociaal minimum. Met een extra-verhoging nu zou hierop vooruit gelopen worden, hetgeen Minister Veldkamp terecht onjuist noemde.

verdere gang van zaken met de A.O.W. kom ik aanstonds nog

Op de verdere gang van zaken met de A.O.W. kom ik aanstonds nog terug. Eveneens in verband met de loonstijging zullen de uitkeringen ingevolge de ongevallen-wetten met 17% worden verhoogd. Met dit beleid is de lijn van het Kabinet-de Quay, waarin steeds een grote plaats was ingeruimd voor de zwakkeren van ons volk, doorgetrokken, hetgeen de fraktie van harte toejuicht. In het verband van de sociale wetgeving kan ik nog wijzen op het voorwaardelijk arbeidsverbod voor 14-jarige jongens, waarmede eveneens een punt uit ons werkprogramma is verwezenlijkt. Ik wil tenslotte niet nalaten enkele onderwerpen te noemen, die nog in behandeling zijn, met name de Arbeidsongeschiktheidsverzekering en de Ziekenfondswet. Voor wat deze laatste betreft, is al vóór de verkiezingen het voorlopig verslag en de memorie van antwoord verschenen. Ook het wetsontwerp Arbeidsongeschiktheidsverzekering is door de fraktie met instemming begroet; ofschoon door de inwerkingtreding van de interimregeling voor invaliditeitsrentetrekkers al een belangrijk knelpunt is weggenomen, zal de inwerkingtreding van de Arbeidsongeschiktheidsverzekering een belangrijke verbetering van ons sociaal verzekeringsstelsel betekenen, en wel van technische aard doch eveneens van materiële aard. Hierbij denk ik vooral aan de coördinatie van rechten ingevolge de thans bestaande ongevallen- wetten en de ziektewet. Als laatste in de reeks van sociale onderwerpen wil ik iets zeggen over het optrekken tot een sociaal minimum van de uitkeringen ingevolge de en in verband daarmede de coördinatie van de A.W.W met de AOW. Ik bevind mij geheel in de lijn van het werkprogramma van de partij als ik zeg, dat de fraktie' de verhoging van de AOW-uitkeringen tot een sociaal minimam graag zal helpen bevorderen. Ik wil echter nog eens onderstrepen hetgeen door de fraktie inzake dit onderwerp al herhaaldelijk tot uitdrukking is gebracht, nl dat zij voor het bepalen van een definitief standpunt, eerst kennis wil nemen van het advies van de SER en van het voorstel terzake, dat de Regering, nadat de SER zijn advies heeft uitgebracht, zal indienen. Gaarne willen wij ons aansluiten bij de verwachting van Minister Veldkamp; dat de SER tijdig zijn advies zal uitbrengen en wel zó tijdig, dat 's-Ministers wens de verhoging van de A.O.W. per 1 januari 1965 te doen geschieden, gerealiseerd kan worden. Op de modaliteiten van deze verhoging ga ik nu niet verder in. Wij zullen hierover met meer vrucht kunnen

spreken, wanneer wij kennis hebben genomen van het reeds eerder genoemde SER-advies, waarin vermoedelijk aandacht zal worden geschonken zowel aan de hoogte der uitkeringen als aan de financiering. De fraktie heeft hij elke wijziging van de sociale wetten aan heide aandacht geschonken. Zij zal dit vanzelfsprekend ook nu doen en er daarbij op letten, dat met het bereiken van een sociaal minimum voor de bejaarden, de premie betaalbaar blijft, met name voor de premie-plichtigen met lage inkomens. Juist en vooral uit dit oogpunt - de zorg voor hen met lage inkomens - willen wij beoordelen het gevolg dat het Kabinet zal geven aan zijn uitspraak in de Regeringsverklaring, dat het van medefinanciering uit de algemene middelen geen beginselkwestie maakt. Ook zal de fraktie aandacht geven aan het probleem, dat bij elke verhoging van premie een premiegrens ontstaat, omdat deze dubbele lastenverhoging voor de inkomensgroepen in het zgn, grensgebied het hardst aankomt. Wij kennen nu in ons stelsel van sociale verzekeringen drie volksverzekeringen, de AOW, AWW en de AKW, Ieder zal het er over eens zijn, dat deze drie verzekeringen in een dringende behoefte voorzien. Zij zijn nog niet volmaakt, maar voor de betrokkenen zijn ze niettemin in hun huidige werking van bijzonder groot belang. Voorshands lijkt uitbreiding van het terrein van de volksverzekeringen niet in de lijn der verwachtingen te liggen, behalve die voor de zware geneeskundige risico’s. Ook hiervoor heeft de Minister van Sociale Zaken advies gevraagd aan de S.E.R. Ik vd.1 wel zeggen, dat wij dit advies met enige spanning en enig ongeduld te- gemoetzien. Voor deze risico's acht de fraktie een algemene voor- ziening dringend nodig. Dames en heren, ook bij het overzien van het indrukwekkende geheel van het op sociale zekerheid gerichte beleid, blijkt weer dat "sociaal" niet "met socialistisch" behoeft samen te vallen. Zondheid Natuurlijk besef ik, mijnheer de voorzitter, dames en heren,

dat de werkterreinen die door de Ministers van Sociale Zaken en Volksgezondheid en van Maatschappelijk Werk worden bestreken, nog op tal van andere sociale onderwerpen betrekking hebben. En ik betreur het dat ik ditmaal er van moet afzien, nader in te gaan op de moderne ontwikkelingen terzake van volksgezondheid en maatschappelijk werk. Laat ik voor het ogenblik volstaan met te zeggen, dat tot onze vreugde in het regeringsbeleid het belang van de volksgezondheid voor onze maatschappij is onderstreept doordat

voor het eerst sinds 1953 weer een staatssecretaris, dr.Bartels, een der onzen, daarvoor is opgetreden. En dat wij hopen dat de in het vorige kabinet getrokken beleidslijn voor het maatschappelijk werk - nl, van aandacht voor de individuele mens in nood naar aandacht voor de struktuur van de samenleving als geheels denk aan het regionale welzijnsbeleid - verder zal worden vervolgd.
- en Ik wil nu graag terugkomen, mijnheer de voorzitter, op mijn toezegging, ook - mede naar aanleiding van de opmerking van dr. Vondeling, nog over inkomens- en vermogensverdeling en - in aansluiting aan wat de partijvoorzitter heeft gesteld - ook over sociaal-economische demokratie in het algemeen een enkel ding zeggen. Van de zijde van de PvdA doet men het naar mijn indruk de laatste tijd meer en meer voorkomen alsof de sociale evenwichtigheid voor onze maatschappij beslissend zou kunnen worden beïnvloed door maatregelen als vermogensvermeerderingsbelasting, prijsbeheersing van onroerend goed, verhoging van bepaalde successierechten e.d. Ik laat nu even daar, hoe men over elk van dit soort maatregelen op zichzelf denkt. Maar, wanneer men ze, zoals van socialistische zijde gebeurt, betrekt in hun invloed op de sociale evenwichtigheid in onze maatschappij dan lijkt het mij toch wel juist, zich af te vragen welke feitelijke ontwikkeling momenteel aan de gang is en in hoeverre zulke maatregelen werkelijk van betekenis kunnen zijn om het doel, een evenwichtige maatschappijstruktuur, te bereiken. Van 1959-1963 steeg de loonsom per werknemer met ruim 35%: de prijsstijging bedroeg in totaal ongeveer zodat de reele loonstijging in die vier jaar ruim bedroeg. De overige inkomens (rente, winst e.d.) stegen belangrijk minder, nl nominaal 17% terwijl de niet-uitgekeerde winsten van zelfs een daling vertoonden. Het gevolg was een in een hoogconjunctuur zeer zeldzaam stijgen van het werknemersaandeel in het nationale inkomen, n.1. van 63% tot 72%. Voor 1964 lijkt zelfs een nog verdere stijging denkbaar. Daarna zal waarschijnlijk ook wel weer eens een zekere teruggang zich voordoen. In dezelfde periode 1959-1963 is de arbeidstijd verkort en zijn de sociale uitkeringen voorts met enige honderden miljoenen guldens verhoogd. Door deze gehele ontwikkeling, tezamen met het effect van de forse progressie in de inkomstenbelasting en de sterkere optrekking van de lagere lonen - n.1. naar het
overeengekomen minimum loon - zien wij de inkomens in ons land in zekere mate naar elkaar toegroeien. Zolang wij zorgen dat de produktieve krachten aldus niet negatief worden beïnvloed - dat zou tegen ons aller belang zijn - mogen wij daarover zeker niet treuren. De vermogensontwikkeling geeft echter juist een ander beeld te zien. Naarmate de vermogens groter zijn, is, blijkens statistische gegevens, het percentage er van dat in aandelen en in onroerend goed is belegd groter. Wanneer de waarde daarvan nu stijgt - en dat is in de laatste tien jaren in aanzienlijke mate het geval geweest - neemt de vermogensconcentratie toe. Een garantie voor een voortdurende waardestijging is er intussen natuurlijk niet! Nu behoeft men op zich zelf de maatregelen zoals zij van de PVdA-zijde worden voorgesteld nog niet onder alle omstandigheden onaanvaardbaar te achten om te constateren, dat zij bij de huidige belastingdruk toch grote risico's inhouden. In vergelijking tot andere SEG-landen is onze- directe belastingdruk al bijzonder zwaar, vooral wat betreft de progressie in de loon- en inkomstenbelasting en de successierechten in de directe lijn. Met spanning zien wij dan ook uit, vooral met het oog op de lagere en middelbare inkomens naar de voorstellen van de Regering tot neutralisering van de progressie. Wat de prijsontwikkeling van onroerend goed betreft - zeker een belangrijke aangelegenheid - heeft de Regering o.a. gewezen op de mogelijkheden der gemeenten om grondpolitiek op langere termijn te voeren, op de woonruimte- wet, op de sociale woningbouw en op het feit, dat een niet onbelangrijk deel der vermogenswinsten door de vennootschapsbelasting wordt getroffen. Laten wij hierbij voor ogen houden dat een piijs- drukkende werking, die de zaak in de kèrn raakt, kan worden bereikt door een succesvol woningbeleid in zoverre, dat vraag en aanbod dichter bij elkaar brengt! Laat de Regering intussen haar uitspraak dat zij de prijsontwikkeling m.b.t. onroerend goed nauwlettend volgen, gestand doen. Een nog verdere verslechtering van het fiscale klimaat met de maatregelen in de vermogenssfeer die men van P.v.d.A.-zijde hoort noemen, zou - gezien de schattingen die men van Financiën daaromtrent wel hoort - niet meer dan enkele tientallen miljoenen opbrengen en zou dus voor de brede lagen van 'óns volk bovendien geen zoden aan de dijk zetten. Ofschoon wij niet willen pretenderen de patent-oplossingen van alles wat verband houdt met de ontwikkeling der vermogensverhoudingen gereed te hebben, meen ik dat een veel fundamenteler en effectiever aanpak nodig is om op den duur

tot meer evenwichtige vermogensverhoudingen en tot in het algemeen een wijd verbreide sociaal-economische demokratie te komen. Wij moeten zorgen dat brede lagen van ons volk ook werkelijk zelf in staat en bereid zijn deel te hebben aan duurzaam vermogen in welke vorm ook. Daarvoor is van betekenis - en dat wordt door de oppositie allerminst bestreden - een verdere demokratisering van ons onderwijs - dat tijdens het bewind in vorige jaren al zo'n vooruitgang boekte een constructief beleid ter verdere bevordering van winstdeling, gekoppeld aan bezitsvorming, een beleid dat de invloed en de verantwoordelijkheid ook van de faktor arbeid op nationaal, bedrijfstaks- en vooral ook op ondernemings-niveau - met handhaving van een slagvaardig ondernemerschap - versterkt. In dié richting liggen de fumdamentele oplossingen voor een leven de en menswaardige maatschappij. Voor de Regering zijn er aanknopingspunten uit verleden en heden te over. Binnenkort zal nu wel het Centraal Plan Bureau zijn studie aar de Regering afleverer over de vermogensaarwas bij ondernemingen. De drie vakcentrales hebben, reeds geruime tijd geleden, aangekondigd, te zullen komen met een belangrijk initiatief op het gebied van winstdeling gekoppeld aan vermogensvorming. Wij zien met spanning daarnaar uit het zou goed geweest zijn - economisch en sociaal - wanneer dit initiatief reeds een punt van overleg had kunnen uitmaken voor de zgn. loonexplosie plaatsvond. Minister Veldkamp heeft toegezegd zijn ideeën over het verdere bezitsvormingsbeleid binnen afzienbare tijd kenbaar te maken. Staatssecretaris de Meyer van Sociale Zaken zal zich ongetwijfeld op de betekenis en uitbouw van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie bezinnen. Binnen niet te lange tijd zal het Kabinet, naar wij hopen, zich kunnen beraden over voorstellen van de Staatseommissie-Verdam tot herziening van het ondernemingsrecht. Wij zullen de geslaagdheid van het Regeringsbeleid op sociaal-economisch gebied bepaald niet alleen afmeten aan de hand van wat t.a.v. economisch evenwicht en economische groei wordt bereikt. Aan het beleid van het Kabinet met betrekking tot alles wat ik onder de bevordering van sociaal- economische demokratie bedoelde, hechten wij daarnaast een zo grote waarde, juist omdat het hier gaat om her medebepalen van het aanzien en het karakter van ons maatschappelijk bestel. Nu heb ik niet de suggestie willen wekken als zou het onmogelijk zijn om met de socialistische oppositie over een aantal kwesties en concrete voorstellen dat overeenstemming te komen. Maar wij zijn nu ook weer niet zo bescheiden, dat wij de daadwerkelijke

kracht en invloed van ons eigen denken over mens en maatschappij daarbij zouden willen onderschatten. Het antwoord op een belangrijke algemene beleidsvraag op dit terrein blijft toch kenmerkend voor een verschil van visie en beleidsrichting. Ik formuleer nu mijn vragen duidelijkheidshalve bewust wat scherp in de zwart-wit sfeer. Wil men een sociaal-evenwichtige maatschappij door de nadruk te leggen op van staatswege opgelegde verplichtingen en op overheidsmaatregelen (vooral in de fiscale sfeer) die in de inkomens- en vermogensverhoudingen als een soort correctie achteraf ingrijpen? Of gaat men er van uit, dat ons vrije ondernemingsgewijze produktiostelsel versterkt en uitgebouwd moet worden en dat door een samenstel van maatregelen moet worden bevorderd, dat van binnen uit al die krachten ontwikkeld en bevorderd worden, waardoor brede lagen van ons volk op het vlak van de verantwoordelijkheid op het vlak van de vermogensontwikkeling het maatschappelijk proces persoonlijk gaan meedragen ? Nogmaals, ook wij voorstelen nog volop met de weerbarstige vraagstukken van een levende sociaal-economische demokratie. Op tal van terreinen is overheidsingrijpen gewenst en in velerlei vormen is collectief bezit aanvaardbaar of wenselijks dat erkennen ook wij gaarne. Maar, ik meen dat juist in onze tijd, waarin de technisch-economische ontwikkeling toch al dringt naar centralisatie van staatsmacht en concentratie van economische macht, het op onze weg ligt om de nadruk in een beleid, gericht op sociaal-economische demokratie, te leggen op de duidelijke bevordering van de persoonlijke krachten, en van de ontplooiing van persoonlijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid in ons sociaal-economisch bestel. Een grote opgave ligt ook hier voor christelijke politiek in de moderne tijd. In dat verband wil ik Uw aandacht nog vragen voor een tweetal uiterst belangrijke groepen uit ons uw sociaal-economisch bestel; het midden- en kleinbedrijf en de landbouw. In de grotere bedrijven van industriële- en dienstensektor gaat het om het vinden en ontwikkelen van middelen en mogelijkheden waardoor nok voor de faktor arbeid een zo levend en vruchtbaar mogelijk deelhebben aan verantwoordelijkheid en vermogen kan worden bevorderd. Maar in het midden- en kleinbedrijf en in de landbouw zijn die mogelijkheden veelal als het ware van nature voor handen; kapitaal, leiding en ten dele arbeid zijn vaak nog in één hand met alle kansen op het dragen van nieuwe verantwoordelijkheid en het ontwikkelen van tal van initiatieven, terwijl tussen leiding

en arbeid vaak een directe persoonlijke band bestaat met alle kansen op vruchtbaar overleg over en weer. En zo vraagt een gezonde groei van middenstand en landbouw onze aandacht, niet alleen om redenen van economisch belang, maar ook terwille van een levende gedifferentieerde sociaal-economische demokratie. En met die uitspraak ga ik dan over tot enkele punten van praktische politiek op dit stuk. Voor wat het midden- en kleinbedrijf betreft zouden wij de overheid voor de toekomst nog eens twee suggesties onder de aandacht willen brengen, die in aansluiting aan het vele dat al tot stand kon worden gebracht, voor deze tijd van betekenis zijn. In de regeringsverklaring stelt de regering! "De afzonderlijke sektoren van de economie zijn bij een bevredigend groeitempo van de gehele volkshuishouding gebaat. Zulks geldt met name ook voor het midden- en kleinbedrijf, aan welks gezonde ontplooiing de regering grote waarde hecht". Een van de middelen en - naar ons oordeel - een zeer belangrijk middel om aan deze gezonde ontplooiing van de zijde dor regering reliëf en in- houd te geven bestaat in het op reële wijze steunen van de bedrijfs-economische voorlichting. In direct verband hiermee dienen de begeleidende instituten, die deze voorlichting moeten voorbereiden en steunen, mede in staat gesteld te worden hun taak op adequate wijze te vervullen. Met voldoening nemen wij de voor de middenstand gunstige werking der gegarandeerde middenstandskredieten en de laatstelijk daarin aangebrachte wijzigingen waar. De algemene economische ontwikkeling en de voortgaande schaalvergroting ook in het klein- en middenbedrijf maken niettemin een verdere aanpassing noodzakelijk. Na deze kort geformuleerde wensen mag ik dan vervolgens overgaan tot het onderwerp land- en tuinbouw. In de laatste jaren is overduidelijk gebleken, dat grote delen van de landbouw geen of weinig deel hebben in de stijging van de welvaart. Belangrijke groepen van landbouwbedrijven, met name op de zandgronden en in de weidestreken, zagen hun financiële inkomsten aanzienlijk slechter worden in eon periode, waarin voor het gres van de Nederlandse bevolking de inkomens hoger werden. Men kan en mag niet stellen, dat de landbouw zelf de schuld hiervan draagt; immers, juist in deze jaren is de produktiviteit van de agrarische bedrijfstak snel en aanzienlijk opgeveerd en zijn telkenjare tienduizenden personen uit de landbouwsektor afgevloeid. Dit dynamische
proces gaat voor de boeren en tuinders gepaard met uitzonderlijk grote economische, sociale en persoonlijke moeilijkheden en spanningen. In het licht hiervan heeft mijn voorganger, dr W de Kort voor de verkiezingen in mei j.1. reeds een krachtig pleidooi gehouden voor een regeringsbeleid, waardoor de landbouw enerzijds - via een royaler prijsbeleid - deel zou krijgen in de groei van de welvaart en anderzijds geholpen zou worden in zijn proces van aanpassingen aan de nieuwe technische economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Het verheugt ons dan ook dat het nieuwe Kabinet aan de landbouw een hoge prioriteit heeft toegekend en deze prioriteit ook op verschillende wijzen in praktijk heeft gebracht, oa in haar beslissingen omtrent de melkprijs en de aanmerkelijke verhoging van

de post voor ruilverkaveling. Hit wil echter geenszins zeggen, dat daarmede de situatie voor de landbouw reeds voldoende verbeterd is. Zo zal de stijging van de lonen, en de daarmee gepaard gaande verhoging van het algemeen kostenpeil, ongetwijfeld consequenties moeten hebben voor en tot uiting gebracht moeten worden in de melkprijs, van 1 april 1964 af. Steeds meer - zeker na het aklcoord dat de ministerraad van de EEG op 23 december 1963 bereikte wordt echter het markt- en prijsbeleid onttrokken aan de nationale autonomie van regering en parlement. In snel toenemende mate wordt het wel en wee van onze land- en tuinbouw afhankelijk van de beslissingen welke door de EEG-instanties worden genomen, Nederland, speciaal de Nederlandse regering zal dan ook in Brussel voortdurend en met kracht moeten blijven ijveren en zo nodig vechten voor regelingen, welke voldoende rekening houden met de belangen van onze land- en tuinbouw. Ik wil er echter nogmaals op wijzen, dat de agrarische sektor momenteel staat midden in een omvangrijk en moeilijk proces van aanpassingen aan de veranderende omstandighedeni door de EEG, zal dit nog verscherpt worden denken wij alleen aan de aktuele problemen rondom de eieren-export de Nederlandse gemeenschap zal de landbouw hierbij ook uit een oogpunt van algemeen belang de helpende hand moeten bieden. Niet in de zin van onnodige produktie kunstmatig in het leven houden. Maar wel om onze gezonde produktieve krachten en het ondernemerschap ook binnen de E.E.G. een zo goed mogelijke kans te geven tot ontplooiing te komen. Wij denken b.v, aan opvoering van het tempo en de omvang van ruilverkavelingen, via het Ontwikkelings- en Saneringsfonds,

aan het scheppen van meer mogelijkheden tot intensivering van de sociaal-economische voorlichting, aan een fiscaal klimaat waarin tot de land- en tuinbouw zich positief kunnen inpassen, aan steun van de overheid in de steeds stijgende kosten van de georganiseerde dierziektebestrijding, enz. De K.V.P.-fraktie heeft met instemming kennis genomen van de uitdrukkelijke mededeling van Minister Biesheuvel bij de openbare behandeling zijn begroting 1964 in de .tweede Kamer, dat de hoge prioriteit voor de landbouw, vastgelegd in het akkoord van Wassenaar, voor de gehele huidige regeringsperiode zal gelden. Ik zou met betrekking tot de landbouw willen concluderen; dat wij niet alleen ten volle begrip hebben voor de grote problemen waarmede de landbouw geconfronteerd wordt en daarnaast waardering hebben voor hetgeen in die bedrijfstak gedaan wordt, maar nok met alle kracht een beleid zullen ondersteunen, gericht op een verbetering van de rentabiliteitspositie on versterking van de struktuur en concurrentiekracht van de landen tuinbouw hier te lande. Mijn voorganger, dr.de Kort, heeft niet voor niets klemmende aandacht voor de landbouw gevraagd! Onbesproken heb ik nog gelaten - ik wil het vanwege het belang dat onze fraktie er aan hecht echter toch graag noemen - het plattelandsbeleid, het meer leefbaar maken economisch en maatschappelijk van het platteland, waar zich zulke grote veranderingen voltrekken. Een andere sektor uit onze economie, die mede met hei; oog op de Europese ontwikkeling onze grote aandacht heeft gehad, -en ook in do toekomst zal houden -, is de mijnindustrie. Ik ga dan ditmaal nog niet in op de spektakulaire aardgasvondsten en alles wat daarmede samenhangt. Hier daagt dan volgens uitspraak van de Minister van Economische Zaken een prijsvoordeel voor de consument, n.1. van gas van 20 a 25% en voor de Staat ligt in het verschiet een aandeel van rond in de t.z.t. te maken winst. De onzekerheden die over de toekomst van onze gezonde en moderne mijnindustrie vooral waren ontstaan én door het uitblijven van een gecoördineerd Europees energiebeleid en door allerlei nationale maatregelen in het buitenland ten gunste van de mijnindustrie daar, dit alles heeft zoveel de partij als de fraktie geleid tot een voortdurend krachtig pleidooi bij onze Regering. Ook hier niet een pleidooi voor protektionistische maatregelen, maar een pleidooi, zich in te zetten ten behoeve van een gecoördineerd Europees beleid en - zolang dat uitblijft - voor het treffen van zodanige maatregelen, dat in onze mijnindustrie daadwerkelijk tot

herstel van vertrouwen in de toekomst zou worden bijgedragen. Zeer geruime tijd hebben studie en beraad over deze zaak in beslag genomen. Maar tenslotte hebben wij met veel voldoening kunnen kennisnemen van de maatregelen die Minister Andriessen op 6 januari te Heerlen heeft aangekondigd. Maatregelen, gericht op de versterking van de aantrekkingskracht van het mijnbedrijf voor jonge ondergrondse mijnarbeiders, alsmede op eer verhoging van de produktiviteit in het mijnbedrijf. Aan de Mijnindustrieraad is over- gelaten de geboden kansen op sociaal gebied in concrete voorstellen om te zetten, hetgeen inmiddels - eveneens tot onze vreugde
heeft plaatsgevonden.
Mijnheer de voorzitter, ik wil niet nalaten de Regering en in het bijzonder de Ministers Andriessen en Veldkamp voor hun beleid in deze verre van eenvoudige aangelegenheid onze waardering te betuigen, Waardering voor de inhoud van het beleid, maar ook voor de constructieve wijze waarop het gehele overleg met werkgevers en werknemers, tezamen in de M.I.R. verenigd, is gevoerd. Dat laatste is mede mogelijk geweest door de samenwerking die werkgevers en werknemers - tot beider voordeel en in het algemeen belang - met elkaar hebben verwezenlijkt. Natuurlijk is men het ook niet altijd roerend over alles eens. Maar niet overal in deze bedrijfstak in Europa en ook niet in alle sektoren van ons land zijn zulke voorbeelden van bindend samengaan waarneembaar ! Er zijn nog tal van onderwerpen die onze volle aandacht hebben en die ik helaas vandaag niet kan behandelen, omdat dan de tijd voor een open discussie te veel, in gevaar zou komen. Ik moest eer keuze maken tussen de behandeling van alles dat ons ter harte gaat, maar dan zó summier, dat achtergrond en samenhang der dingen verloren zou moeten gaan en de behandeling van een aantal vraagstukken in wat breder verband bezien. Ik hoopte niet alleen in mijn eigen maar ook in Uw geest te handelen, dames en heren, door voor het laatste te kiezen. Maar weest U er van overtuigd, dat het ook mij spijt dat ik dan, althans in deze inleiding grote en wezenlijke onderwerpen als de televisie en het onderwijs, waar wij onze geestverwanten Bot en van der laar ontmoeten, als verkeer en waterstaat, als binnenlands bestuur met o.a. het zo gewichtige vraagstuk: van de overheidspersoneelsaangelegenhede, justitie en andere, dat ik dit alles onbesproken heb gelaten. Niet onbesproken - en daarmee wil ik eindigen - mag ik laten de hoogste prioriteit van het Regeringsprogram; de woningbouw.

Dit Kabinet heeft aan de woningbouw de hoogste priori teit willen verlenen en het doet dit ook.

Dat hij er in zal slagen dit doel - belangrijke voorwaarde voor de versnelde leniging ook van de woningnood - te bereiken. Tot welke resultaten ook het streven naar een volledig gebruiken van de bouwcapaciteit kan leiden blijkt nu reeds uit de feiten, De Minister moge de onlangs gebleken moeilijkheden overwinnen door op deze weg door te gaan, mede ook om daardoor dat type ondernemer in de bouwnijverheid, dat minder geschikt is voor een aktief aandeel in de verwezenlijking van de grotere produktiestromen, reële kansen te geven. Een belangrijk punt in s-Ministers beleid is ook dat hij het plafond van 90.000 woningen zal doorbreken, indien de reë'le mogelijkheden daarvoor aanwezig blijken. Moge dit zo zijn, omdat het onmisbare voorwaarde is om in 1970 de woningnood uitgebannen te zien. In dit verband wil ik echter nog eens herhalen het standpunt van de fraktie, dat een harmonisch opgebouwde leefgemeenschap eist, dat ook andere dan woningbouwprojekten worden verwezenlijkt. Dat ik hierbij ook denkt aan projekten ten behoeve van werkgelegenheid voor onze groeiende bevolking spreekt vanzelf. Tegen de achtergrond van dit alles is het in ons werkprogram opgenomen verlangen een onderzoek in te stellen naar de bouwbehoeften, vooral ook voor wat de woningbouw betreft, zeer aktueel en ik spreek de wens uit, dat dit onderzoek, dat de Minister heeft toegezegd, met voortvarendheid zal worden uitgeveerd. Het bouwprogramma zal daarop dan zoveel mogelijk kunnen worden afgestemd, waardoor onnodige twijfels en controversen kunnen werden beperkt. Ik zou ook willen pleiten voor een, binnen redelijke grenzen, opvoeren van de kwaliteit der woningen. Ik zegs binnen redelijke grenzen, omdat onze economische draagkracht daarbij in het oog moet worden gehouden. Wel onderstreep ik nog eens, dat het subsidiebeleid
op het kreëren van aanvaardbare, overigens passende huren moet zijn afgestemd. Aanvaardbare en passende huren, niet alleen voor de financieel zwakkeren, maar ook voor die bevolkingsgroep, welke vanwege haar inkomen niet in aanmerking komt voor een woningwetwoning, maar die ook niet in staat is of een voor hun draagkracht te duur huis te kopen, óf een zeer hoge huur te betalen Wij mogen het eens een keer hardop zeggen; er is ook schrijnende woningnood voor velen van de groep die ik juist heb aangeduid. In dit verband is de toezegging van de Minister van betekenis, dat hij het subsidiebeleid in zijn volle omvang onder het oog zal zien. Daarbij kan ook ae vraag bestudeerd worden of door een gewijzigd beleid doorschuiving van bewoners van woningwetwoningen, die er vanwege hun inkomsten niet in thuis horen, kan bevorderd worden. Tevens kan daarbij aan het stimuleren van het eigen woningbezit door daarvoor passende maatregelen, aandacht worden geschonken. Ten aanzien van het huurpeil zegt de Regeringsverklaring letterlijks "Voor de oplossing van het vraagstuk van de woningnood zal het streven van de Regering voorts gericht zijn op een reële vermindering van de afstand tussen de diverse huurverhoging. Daarom zullen ook in de komende regeringsperiode huurverhogingen onvermijdelijk zijn." Daarbij zal er echter naar moeten worden gestreefd, dat de huren - met aanvaarding van de opvatting dat een goede woning haar prijs waard is - binnen de grenzen van de koopkracht der verdiende lonen blijven. De regering wil nu de huren met ingang van 1 juli met 10 tot 12% verhogen en daarbij differentiatie toepassen. Zij heeft daarbij het advies van de Stichting van de Arbeid gevraagd, De sociaal-economische ontwikkeling in ons land, is ongetwijfeld grotendeels medebepalend geweest voer de keuze van het tijdstip dat de Regering voor de huurverhoging voor ogen staat. Dat de Regering ook ten aanzien van dit nog steeds hete na-oorlogse hangijzer met haar aanpak niet heeft geaarzeld, verdient - zonder dat wij ons nu al over een nog niet ingediend wetsontwerp kunnen en willen uitspreken - waardering. Ik spreek de hoop uit, dat Minister Bogaers er in zal slagen in de door ons zo gewaardeerde en met zoveel elan begonnen strijd togen de woningnood het bedrijfsleven blijvend aan zijn zijde te vinden. Dat is, dunkt mij, voorwaarde om organisatie en produktie tot een optimale ontwikkeling te brengen. Met zijn contacten met werkgevers en werknemers heeft hij ook in dit opzicht een veelbelovende start gemaakt. Maar gebrek aan aktuele problemen, ook op dit stuk, heeft hij bepaald niet. Moge de samenwerking in de bouwnijverheid en die tussen overheid en bedrijfsleven een wezenlijk element in

onze nationale inspanning tot opheffing van de woningnoodvormen! Zeer onlangs hebben wij in ons land het 500-jarig bestaan van de Staten-Generaal en het 150-jarig bestaan van ons Koninkrijk herdacht en gevierd. Mijnheer de voorzitter, dames en heren, dat heeft te midden van de veelheid van politieke problemen en tegenstellingen opnieuw oprechte dank gewekt voor het bestaan van samenbindende waarden en klachten in ons maatschappelijk - en in ons parlementair-demokratisch staatsbestel. In die geest spreek ik de bede uit, dat God onze Koningin en ons Koninklijk Huis - zo nauw verbonden met onze vrijheid en zelfstandigheid - moge zegenen. M.d.V., dames en heren leden van onze Partijraad, overziet U het geheel van mijn betoog, dan zal bij U misschien de vraag kunnen rijzen, of de door mij behandelde onderwerpen niet te zeer hebben gelegen in het internationale en in het sociaal-economische vlak, en of het geestelijk en kultureel aspekt van onze arbeid wel voldoende aan zijn trekken kwam. I
Ik kan IJ verzekeren, dat vooral de noodzaak om een aantal vraagstukken, die ons nu in de aktuele politiek sterk bezighouden, te behandelen in een beperkte tijd, mij - ik zei het straks reeds - tot een keuze heeft gedwongen. Ik hoop bij een volgende gelegenheid van de terreinen van wetenschap en kuituur, van opvoeding en onderwijs, van de rekreatie en in het algemeen; het maatschappelijk welzijnsbeleid de ook aan dat alles toekomende aandacht te kunnen geven. Toch wil ik vandaag er op wijzen, dat alles wat wij in politicis deden en vandaag hier samen bespreken, gedragen wordt - wij beleven ons althans daarvoor ! - door onze christelijke visie, door christelijke drijfveren die ons in de politiek moeten leiden. En dat is kort en goed; een zodanig beleid te voeren, dat de mens in onze moderne wereld, een wereld, die door een fascinerend en soms beklemmend groeiproces gaat, een eerlijke kans krijgt zich te ontplooien, in vrijheid verantwoordelijkheid te dragen, kortom persoon te zijn zoals God dat in Zijn Heilsplan met het mensdom heeft gewild. Spreken wij over buitenlandse politiek, dan gaat het om oorlog en vrede, om het samenleven der volkeren, om het voortbestaan van het mensengeslacht en om onze plicht van naastenliefde voor de minderbedeelde volkeren, ook al lijkt onze bijdrage in wereld- verband gezien, bescheiden. Spreken wij over de sociaal-economische demokratie, dan gaat het om onze visie op de mens in het arbeidsproces, die geen nummer
mag zijn, maar de kans moet krijgen mede-verantwoordelijkheid te dragen. Spreken wij over middenstand, landbouw en mijnbouw, dan gaat het daarbij niet alleen om dienstverlening en produktie maar ook om het scheppen van meer kansen op menswaardig werken en leven. Spreken wij over woningnood, dan is dat niet alleen een zaak van een dak boven ons hoofd, maar van de kans voor vele gezinnen een centrum te hebben, waarin zij een jonge generatie op verantwoorde wijze naar volwassenheid kunnen leiden. Zo willen wij, met vallen en opstaan, onze visie ten grondslag leggen aan onze staatkundige bijdrage tot de opbouw van een samenleving, waarin de mensen groter echte vrijheid en in dieper beleefde solidariteit met elkander kunnen leven. Mogen die diepste beweegredenen ons bij ons werk in partij en fraktie blijven leiden ! Dan, dames en heren, zal onze katholieke - onze christelijk geïnspireerde - politiek, die als emancipatie- noodzaak begon, meer nog dan voorheen een dienend en bindend element kunnen zijn in de samenleving, tot zegen van heel ons volk,

én over de grenzen van ons vaderland heen.